



ŠTEV.  
BROJ 3.

\*

V LJUBLJANI, MAREC 1929.

\*

LETO  
GODINA XI.

E. GANGL:

## Klic umirajočega Sokola.

Ob smrtnem dnevu brata staroste dr. Oražna † 11. III. 1921.

Nagiblje solnca se mi zlati lok  
k zapadnim goram; večna noč prihaja,  
in samo ena želja me navdaja:  
da bi nam domovino čuval Bog!

Njej dal sem delo svojih marnih rok,  
njej dajem vse, kar dušo mi napaja,  
izročam rod ji, ki ob meni vstaja,  
da ji pojača zvestih borcev krog!

Sokolu v srcu žale misli ni!  
Do bratov ga ljubezen bratska veže,  
ljubezen ta kot večna luč gori.

Po vsej slovanski zemlji spleta mreže,  
v njej dviga rast sokolske se moči,  
ko brod naš brazde si ponosno reže ...



## Zaklada brata dr. Ivana Oražena.



Brat dr. Ivan Oražen bio je duboko socijalno osjećajan muž, što je kao lekar nebrojeno puta dokazao, kad je hitao u pomoć svakome, ko ga je zvao, bez da bi tražio pri tome kakvu materijalnu korist za sebe. Sam je nikao iz malenih prilika te je osjetio svu gorčinu siromašnog deteta bez roditelja. Sve to, što je osjetio, video i znao, duboko mu se urezalo u dušu, zato je za čitavog svog života nastojao tešiti i pomagati, gde je samo mogao. I njegova oporuka dokazuje, da je sav imetak ostavio najsiromašnijim đacima, da im barem donekle olakša zlo, koje je sam osjetio u obilnoj meri.

Jugoslovensko Sokolstvo se uvek s velikom zahvalnošću seća svog velikog prvog staroste; najtrajnijiu uspomenu pa smo mu postavili s time, da smo vlastitom inicijativom sabrali fond, koji je danas postigao visinu od 60.133.50 Din. Za tu zakladu je starešinstvo JSS izradilo pravilnik, koji je odobrila naša glavna skupština u Beogradu godine 1927. Zaklada je namenjena siromašnim naraštajcima ili naraštajkama, pre svega onima, koji nemaju roditelja te su prepušteni sami sebi, a posebni su i vredni potpore za lečenje, školovanje, za odelo itd. § 1. do § 9. pravilnika te zaklade glasi ovako:

§ 1. Od dobrovoljnih priloga osniva se posebna zaklada, koja nosi za trajnu počast našeg prvog staroste ime: Zaklada brata dra. Ivana Oražena.

Temeljem obračuna iznosi celokupna svota sabranih doprinosa Din 60.133.50. Ova se glavnica može povećati sa novim dobrovoljnim prilozima ili zapisima, koji su naročito određeni u tu svrhu ili ih opet u tu svrhu na predlog gospodarskog odeljenja određuje starešinstvo JSS. Za povećanje ove zaklade sme starešinstvo JSS odrediti doprinose, koji dolaze u blagajnu JSS bilo pod kojim naslovom. Osnovna glavnica mora biti pupilarno sigurnosno uložena, bilo pri kome novčanom zavodu po najvećoj kamatnoj stopi na uložnu knjižicu, koja je vinkulirana na ime Jugoslovenskog Sokolskog Saveza i označena geslom: »Sokolstvom sve za narod i slobodu«.

§ 2. Dve trećine godišnjih kamata navedene glavnice imade se upotrebiti svake godine za jedno ili više zakladnih mesta. Jedna trećina pako, nakon odbitka upravnih troškova pripisuje se glavnici. Koliko se zakladnih mesta svake godine raspisuje, odlučuje starešinstvo JSS i to temeljem visine dviju trećina kamata. Načelo neka bude, da prihvat jednog mesta zaklade omogućuje onome kome se daje, ako i maleno, ali ipak redovito olakšanje u životnim potrebama, ili u nabavi odeće, ili stanarini, prehrani, nabavi školskih knjiga itd. Zato

se povećanje zakladnih mesta nema odviše podizati, već se uvek imade čitava stvar temeljito proučiti.

§ 3. Pravo na zakladu imadu redoviti i potrebni, osiroteli naraštajci, odnosno naraštajke, koji su podpore najnužnije potrebni bilo iz kojeg opravdanog razloga (školovanje, zdravlje, odeća, prehrana), pa su barem godinu dana pripadnici sokolskih društava, učlanjenih u JSS.



§ 4. Zakladu raspisuje starešinstvo JSS svake godine tako, da društva objave natečaj na Vidovdan. Molbe imadu molitelji podneti kod svojih društava, koja imadu dužnost da iste pošalju najkasnije mesec dana nakon raspisa nadležnoj župi. Društva moraju obložiti molbe svim potrebnim dokazalima i podneti župi i svoje predloge. Od svih molitelja mora svaka župa najkasnije do 1. novembra svake godine starešinstvu JSS prijaviti po jednog naraštajca i po jednu naraštajku s obrazloženjem, označenim u § 3.

§ 5. Zakladu podeljuje starešinstvo JSS na predlog tadanjeg staroste JSS onome, koji mu se čini da je po njegovom naziranju najpotrebniji. Zaklada se imade podeliti tako, da je o tome dotični obavešten na Sokolski dan 1. decembra.

§ 6. Zakladni iznos isplaćuje starešinstvo JSS onome društvu, kojeg je pripadnikom dotični naraštajac ili naraštajka, a kojeg izručuje društvo nagrađenom posredno ili neposredno na način, koji se društvu čini najzgodnijim. O tome imade društvo izvestiti starešinstvo JSS do 31. decembra. Svaki nadareni (nadarena) obvezuje se pismeno, da će podporu vraćati sa svesnim sokolskim radom i životom. Prepis ove obaveze, koju overovljuje društveni starosta i tajnik, imade se poslati starešinstvu JSS zajedno sa pre navedenim izveštajem. Starešinstvo JSS vodi o nadarenima poseban imenik sa tačnim potrebnim podacima.

§ 7. Upraviteljem zaklade jest uvek starešinstvo JSS, koje se imade brinuti zato, da je zakladna glavnica u normalnim prilikama vinkulirana i pupilarno sigurnosno uložena. Nikada i pod nikojim uvetom ne sme se glavnica upotrebiti u kakve druge svrhe i ne sme se uložiti u zavode, koji nisu pupilarno sigurni, ili u kakav papirnati zajam.

§ 8. U slučajevima dvojbe o značenju bilo koje odredbe ovoga pisma odlučuje jedino glavna skupština JSS, uvažujući odredbe i smernice ove zakladnice. Jednako sme promeniti odredbe ove zakladnice jedino glavna skupština na predlog odbora JSS.

§ 9. Svako tadanje starešinstvo JSS dužno je da ispunjava odredbe ove zakladnice, pa je lično odgovorno za sve zle posledice, koje bi nastale usled nevršenja ovih odredaba.

\* \* \*

Ove godine stupa prvi put taj pravilnik na snagu. U smislu § 4. pravilnika će starešinstvo JSS raspisati na Vidovdan potpore iz te zaklade.

Kad se ponavlja obletnica smrti našeg prvog staroste, sećamo se ga najlepše, upozoravajući na tu zakladu, čija plemenita svrha — pomagati najsiromašnjemu — je udružena s drugom plemenitom svrhom: uzgojiti iz našega naraštaja dobre, svesne i poštene jugoslovenske Sokolove. To su bile uvek i najiskrenije želje pokojnog brata staroste dr. Ivana Oražena, čije ime nosi ta zaklada.



## Václav Douša.

(Uspomen jednoga za mnoge).



decembru god. 1917. bila je zima u zemljankama (= barakama) 5. puka T. G. Masaryka u Borispolu kod Kijeva. A nije tek zima dodijavala dobrovoljcima, nego isopskrbom vojske nije bilo sve u redu; to je bilo u vezi sa rastućom dezorganizacijom u svim granama ruske državne uprave i građanskog rata posle ruske revolucije, tako da se u mnogim mestima počeo javljati glad. I tako je i naša (= českoslovačka) vojska dobivala mesto kruha plesniv dvopek, koji se nije mogao jesti, a i ostalih produkata za prehranu bilo je manje, nego bi bilo dovoljno za nasićenje izgladnutih i pro-mrzlih vojnika.

Zima i loša prehrana uteče zaista neugodno na raspoloženje svakoga i zbog toga nisu bili i naši dobrovoljci zadovoljni. I kad se prilike nisu poboljšavale te se približavao božić, počeli su braća gundati i prigovarati, slali su deputacije komandantu puka i tražili remeduru.

Komandant puka, pukovnik T., Rus, bio je u tom pogledu sasvim bez moći i zbog toga je tražio pukovski komitet, da bi dobrovoljcima **pojasnio tešku situaciju**. Ta — članovi pukovskog komiteta bili su stalnim predbacivanjima ostale braće već nervozni, a spram komandanta puka nepoverljivi. A tada je pozvao pukovnik T. mene, koji sam bio članom pukovskog komiteta u ime oficirskog zbora, da pojasnim braći tešku situaciju sa prehranom te da ih po mogućnosti pomirim.

Bila je neugodna i nezahvalna zadaća, ali nije preostajalo nego ispuniti je.

Bio je dakle sazvan »miting« puka u kazališnu zemljanku i tu sam nastojao braći pojasniti, da su prilike, koje su nastale u Rusiji posle revolucije, takove, da ne možemo nikoga činiti krivim, da se trebamo malo strpeti te nastojati, da si pomognemo sami. Nekoja braća su ovo uvidala, a mnogi su gundali dalje. A tada istupio je na podij član komiteta, brat desetnik Vašek Douša. Izražajem dobričine u licu i osobitim drugarskim te humorističkim načinom govora, kojemu nije mogao nitko odoleti, došao mi je u pomoć, rekavši: »Braćo, nemojte se srditi, brat doktor ima pravo; niko ne može zato; nategnimo si malo kajišem trbuh, da nama ne bi u njemu krulilo, ta — biće nama opet bolje.« Braća su se počeli smijati, situacija je bila spasena; obavljani »miting« ispao je dobro i onda je bio mir, premda su bili kolači i dalje plesnivi a prehrana nije postala bolja.

Od proléća god. 1918. sastajao sam se danomice sa bratom Doušom kod jurišnog bataljuna, u koji smo ušli. Mislim, da nije bilo u

bataljunu nijednog brata, koji ga ne bi bio voleo; ali nisu ga samo uvažavali vojnici i priznavali njegov autoritet, nego i oficiri. Bio je Sokol telom i dušom, bio je instruktor, pa je i prirodno, da su mu sokolski duh te vežbače iskustvo služili u bataljunu u punoj meri; na svakoj stanici, gde se dulje vremena stajalo, već je nastupilo njegovo uzorno društvo, devetorica, te je vežbalo; i radi smo ih gledali. U društvu je vežbao i komandir prve čete, poručnik Hásek, kasniji poznat junak i komandant jurišnog bataljuna, major Hásek, i učitelj gombanja br. Pokorný, neporočan i marljiv radnik.

Brat Douda bavio se i rezbarstvom; divili smo se njegovim guslama, koje je sam izradio i ukrasio narodnim ukrasima, i govorio je, da će ih odneti kući kao darak svojoj supruzi.

Krajem maja 1918. god. došlo doba bojeva. U bojevima je svuda među najhrabrijima bio na prvom mestu br. Vašek Douda; za hrabrost bio je već povišen na podzastavnika, a u najkraće vreme imao je biti predložen za oficira.

U to dođe do boja kod Pozolske, gde se divnim i značajnim manevrom prevezao jurišni bataljun sa nekoliko delova preko Bajkalskog jezera neprijatelju za leđa, dobivši u zadatak, da neprijatelja kod ustupanja zadrži i uništi.

U subotu, dne 17. avgusta 1918. god., razmahao se odlučni boj; neprijatelj, ustupajući od Murina pod pritiskom odelenja, kojim zapovedaše pukovnik Gajda, hteo je probiti front, koji mu je iza leđa postavio jurišni bataljun pod komandom pukovnika Užakova. Boj je postigao svoj vrhunac u noći; naš front počeo se kolebati pred silnom premoći neprijatelja. Naši su operirali tek mitraljezama i bombama. Učinak boja bio je taj, da je istočna neprijateljska armada, odakle je zarobljeno mnogo Madžara i Nemaca, bila do nogu razbita; zarobljeno je 28 vlakova, sila opreme, automobila i dr. Time je bio istočni front likvidovan.

Ali s velikim žrtvama s naše strane. Zarobili i mučili su komandanta naše skupine pukovnika Užakova i dobrovoljca jurišnog bataljuna podporučnika Staničića, Jugoslovena; pala je vrsta braće, među njima braća Sokoli Pokorný i podzastavnik Václav Douda, streljani u prsa. Bili smo duboko ganuti smrću brata Doude. Ispucavši iz svoje mitraljeze »Lujske« sve patrone i videći, da bi mogla mitraljeza pasti u ruke neprijatelju, koji se već približavao, uništi je ručnom granatom i pucaše iz brzometke. A kako je brzo ispucao sve patrone, lati se ručnih granata i uz povik: »Napred, momci, udarajte!« baći se napred, ali brzo se sruši na zemlju; neprijateljsko tane učini kraj njegovu životu...

A sada ležaše ovde junak, mirnim izražajem u licu, gotovo malko začuđen... tä — hteo je više izvršiti, a hteo se isto vratiti kući...

Potiskivali smo suze, koje su dopirale na oči nad njegovim trupom i radi njegova gubitka, koji je bio doista nenadoknativ za jurišni bataljun. I tako daleko u Sibiriji na obali jezera bajkalskoga već 10 godina spava mirnim snom uzor Sokola i legionar Václav Douda u zajedničkom grobu s Jugoslovenom Staničićem; ta činjenica govori mesto mnogo krasnih reči i mnogo uzvišenih govora. Time je dokazano ostvarenje ideje Sokolstva i bratskih veza s narodom jugoslovenskim... (Prema »Věstníku Sokolskému«, 1928; br. 40. — priredili M. K—ć i M. S—k.)



Kriviška okroglica nad Dobropoljami.

## Podzemski svet.



nedeljo smo imeli posebne vrste telovadbo. Naš prednjak, velik prijatelj prirode, nas često vzame s seboj na svoje prirodoslovne izlete — marsikaj vidimo pri taki priliki, za kar smo prej bili slepi, ta izlet je pa prekosil vse druge.

Do Medna smo se odpeljali že zjutraj z vlakom. Brodnik nas je prepeljal čez Savo. Sledili smo zapadnemu znožju Grmade kake četrte ure; nato smo zavili mimo Matjaža po neznatni stezici nekoliko v hrib.

Tu nas pozove naš vodnik nekoliko na levo. Pred nami zija podzemska votlina; večina nas je prvič stopila pred kraško jamo in zrla z ne malim razburjenjem v črni rov.

Počitek ob vhodu je ravno zadoščal, da nam je naš vodnik povedal nekoliko besed o postanku kraških jam.

Apnenec, v katerem je največ jam, je nastal na dnu morja. Tudi naše najvišje gore so se v pradavnih časih dvignile z dna morja.<sup>1</sup> Plasti, ki so se dvigale, so se obenem nagubale, nastali so pa v njih večji prelomi in manjše razpoke.

Večina hribin, ki tvorijo skorjo naše zemlje, je le prav malo topljiva v vodi. Tudi apnenec je v navadni vodi komaj topljiv. Toda v zraku je zraven prevladujočega dušika in kisika vedno tudi nekaj ogljikovega dvokisa. Deževnica se na svoji zračni poti nasrka tega plina in zdaj je kos trdemu kraškemu kamnu! Ogljikov dvokis (ozir. ogljikova kislina) izpremeni apnenec v sorodno, toda topljivo snov; voda, ki ponikuje po njegovih razpokah, liže in raztaplja trde stene. (Glej sliko: Žlebovje v kraškem gozdu.)

Razpoke se širijo in na primernih mestih nastanejo polagoma one votline, ki so tudi človeku pristopne. Ob prelomih zemeljske skorje so posebno primerna mesta za nastanek podzemskih jam. (Glej sliko: Mačkova jama v Dobropoljah in Široka jama pri Kočevju.) Takšno jamo, ki sledi prelomu, imate tudi tukaj pred seboj — tako je zaključil brat vodnik svojo razlago.

Oglejmo si jo torej! Kakih 20 m smo šli navzdol v malo dvorano. Pričakovali smo, da bo v jami vsaj zdaj pozimi prijetno toplo, toda bili smo v zmoti: stene te dvorane so bile mestoma debelo prevlečene z ledom — celo prav lep leden kapnik je visel pred nami. Visoko v stropu pa je zijalo okno — drug, navpičen jamski vhod. V jamah take oblike se nabira težki mrzli zrak na dnu; v nekaterih »ledenicah« niti v poletnih mesecih ne izgine led.

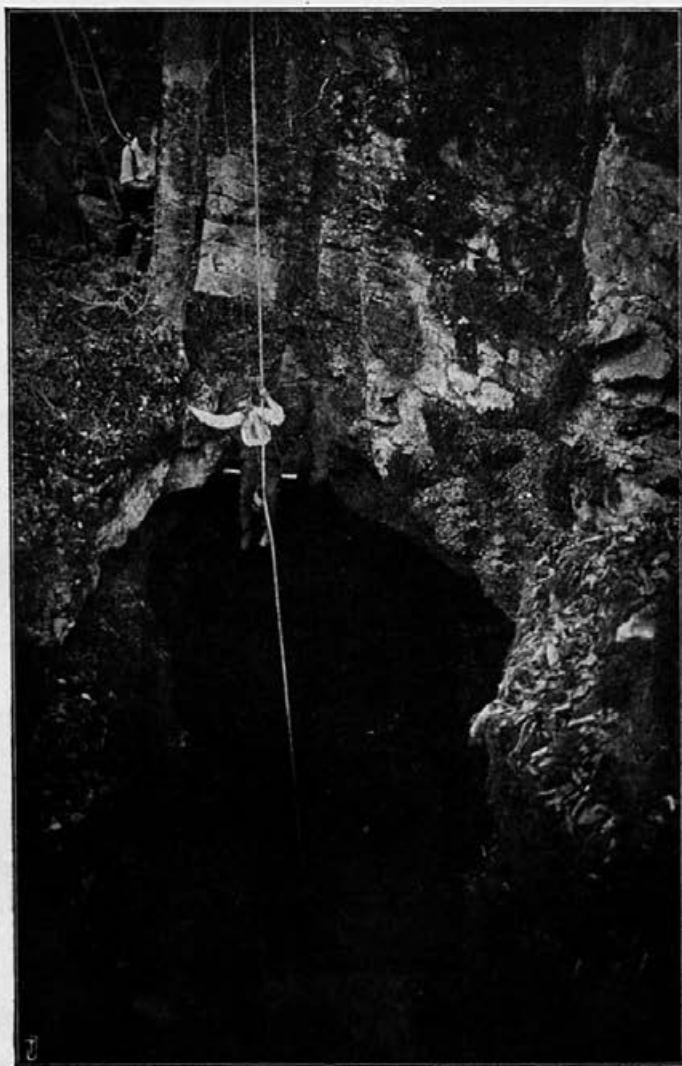
<sup>1</sup> Visoko v gorah najdemo okamenele morske živali, n. pr. pod samim vrhom Prisanka.

Zgoraj omenjene slike priobčimo v prihodnji številki.



Zavili smo na desno nizdol v ozek rov. Na njegovi levi strani smo odkrili v steni odprtine, ki so obetale nadaljevanje jame. Previdno smo splezali gor; na vse strani se je razpletal z gladko sigo prevlečen rov — toda bilo ga je, žal, kmalu konec.

Kaj je sig a? Skozi podzemske votline curlja in kaplja voda, ki je ponikla nad jamo. Ko pride voda do stropa jame, se nabira na njem



kapljica; obenem izhlapeva in mora pri tem oddati del ogljikovega dvokisa in tudi apnenca. Naposled pade kaplja na tla in se razprši; toda kakor na stropu, tako odloži tudi na tleh nekoliko apnenca. Tako rasteta drug proti drugemu dva kapnika, stalaktit raz strop dol, stalagmit pa od tal gor. Včasih se združita v steber. (Glej sliko: Kriška okroglica nad Dobropoljami.)

Krasne kapnike ima ne samo postojnska jama in razne naše jame onkraj meje, temveč tudi mnoge bližje jame, n. pr. jama za Babjim zobom, Županova jama pri Grosupljem, Križna jama pri Ložu in druge.

V naši jami za Šmarno goro smo odkrili še nekaj lepe sige v stranškem severnem rovu — toda le nekaterim »suhcem« se je posrečilo, da so se prerili v ta ozki rov.

Prvi del naše ekspedicije je bil s tem končan. Plezanja je bilo že tukaj dovolj, toda glavno delo nas je še čakalo. S pomočjo brodnika smo prišli spet v Medno; vlak, ki je prišel ravno o pravem času, nas je potegnil do Šent Vida. Od tu smo zavili peš na desno proti Glinčam. Vedeli smo, da velja naš poset »Brezarjevemu brezdnu«, zato smo se zglasili pri Brezarju in vprašali za pot. Gospodar sam je bil tako prijazen, da je šel z nami.

Nekoliko je upadel naš pogum, ko smo stali pred širokim žrelom z navpičnimi stenami. Brezar sam nam je vrhu tega še pripovedoval, kako je pred leti izvlekel iz brezdna polmrtvega fanta, ki je hotel brez potrebnih priprav, izkušnje in opreznosti preiskati to navpično jamo in je pri tem zdrknil z brezdno; v bolnici je umrl.

Nam sta se zdaj šele pojasnila dva izredno polna nahrbtnika: iz njih sta prišla na dan dva klopca, iz žice spleteni lestvi. S karabinerji sta se dali lestvi speti v eno 20 m dolgo. En konec smo pripeli k drevesu, drugi je zdrknil ob steni v prepad. Dosegel je dno.

Zdaj je pričela naša telovadba. Drugega za drugim je privezal brat vodnik na vrv ter nas spuščal po lestvi nizdol. Ko smo videli, da so lestve zanesljive, smo hoteli prosto, brez vrvi v brezdno, toda kmalu smo uvideli potrebo vrvi: majhen kamenček se je sprožil slučajno, zadel pa že blizu dna Stanka tako nesrečno v levo roko, da bi bil, nenavezan, morda omahnil z lestve. Jamske stene pač niso tako oglašene kakor telovadnica; potrebna je skrajna previdnost — zato smo ob navpičnih stenah vedno zavarovani z vrvjo.

**Opomba uredništva:** Vse slike, ki se nanašajo na ta spis, so vzete iz knjige: Pavel Kunaver »Kraški svet in njega pojavi«, založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Za raziskovalce jam je knjiga velike važnosti in jo toplo priporočamo. Veselilo nas bo, ako bi tudi iz južnih krajev naše domovine, ki ima gotovo mnogo podzemskih jam, dobili primeren spis za naš list.



## Zimsko veselje.



ima, zima, e pa šta je?!« povika grupa naraštaja, kad je vođa na času pomenuo priredbu izleta, izleta u brda, koja su pokrivena mekanim snežnim pokrivačem. Belo carstvo daje brdima čar, osobitu privlačnu moć i zato cela grupa rado i brzo pristaje na izlet. »Poneću moje sanke!« »I ja, i ja,« odgovaraju razdragano naraštajci, jer znadu kakvo je veselje, kad se čovek provodi u bratskome krugu i u divnoj prirodi. Letiš niz strmen na dobrim sankama, vetar ti brije u lice, uzbuđen si, svi su ti mišići napeti, a ipak osećaš slast mladog života. Uvek brže i brže nose te sanke, uzalud koćiš nogama, samo snegom si natrpaš odelo, no konačno ipak stigneš u ravan — ili se prevrneš u sneg, na opšte udivljenje ostalih. —

I zaista, usprkos zime i prilične košave, koja je duvala u crvena lica mladih Sokolića, sakupili su se u velikom broju. Šta može zima i sva ovogodišnja »hladovina« Sokolu? Dobro okićen to se zna — pa napred — teraj! Tačno u zakazano vreme zavika vođa »Zbor!« U lepom redu, sa zavidnom disciplinom maršira mlada četa kroz grad, na čelu mesto muzike dva »boba« (velike sanke) a ostalih nabrojiš do 30. Svi su veseli, čili, stupaju čvrstim korakom, sa smehom na usnama.

Jutro prilično je hladno. Zraci sunca, bez moći sada, osvetljaju snežnu ravan i zimski ukras prirode. Konačno polje — »Voljno!«

Nastaje carstvo Sokolića; sanke se spremaju, uređuju, društvanca se redaju, pa eto ti prve junake, koji se spuštaju niz strmen. Svaki se trudi, da posao obavi što lepše, što savršenije, sa najvećom elegancijom. Vidiš spremu, hrabrost, odlučnost — a i nedobrovoljnu komiku. Sanke lete kao ptice niz strmen, poklik i ostri žviždi prate tu veselu utrku. Manje vešte, koji se po koji put »okupaju« u mekanom snegu to ne plaši. Bože, nije svako rođen majstor! Smeh zdrave sokolske mladosti odzvanja od snežnih brda, od tihih šuma. U ovoj vrevi, u smehu, za vreme »saobraćajnih« katastrofa i sudaka čuje se glas vođe, koji nadzire sve, daje naredbe i uputstava. Munjevitim brzinom prolazi vreme. »Još, da se slikamo!« A sunce je prošlo, senke se večaju i rastu iz svih strana. Teško se je rastati, a vreme je. »Zbor!« vođe odjekne u smeh i vrisak. Četa se sabere, ustroji i hajd! natrag u grad. Stariji sa osmehom i zadovoljstvom gledaju tu čilu i zdravu četicu, naše naraštajce, koji prolaze veseli i zadovoljni, da su tako lepo ispunili svoje slobodno vreme.

U Beogradu, na Bogojavljenje.

## Peš na morje.

(Dalje.)

Polhov gradec—Vrhnika—Borovnica.



ele po dolgem času se ustavijo tudi brbljavi jezički in končno objame vse sladek sen. A ne dolgo. Že ob  $\frac{1}{2}2$ . zjutraj nastane pod nami šum, ki nas zbudi. Pridni žagar je odprl že tako zgodaj žago in začel svoje delo. Zbogom spanje! Z vso silo tiščimo ušesa, rinemo v seno, da bi ne slišali hreščanja, vendar ni mogoče zaspati. Nemirno se prevračamo brez spanja semtertja. Tako pričakamo prvi jutranji svit. Še v poltemi se na potoku umijemo, nato pozajtrkujemo, a ob  $\frac{1}{2}5$ . odhajamo dalje.

Po krasni ozki dolinici nas vodi pot. Svež, po nočni nevihti popolnoma ohlajen zrak nam polni pljuča, da veselo prepevamo. Skozi male vasice pridemo do znožja K o r e n a. Po strmi stezici hitimo skozi lep gozd navzgor. Ko stopimo čez eno uro iz gozda, zablešči pred nami v jutranjem solncu bela cerkvice. Kmalu smo pri njej. Zopet uživamo krasen razgled proti severu na naše planine. Na jugu in vzhodu pa valovi pod nami obširno megleno morje vse tja do Krime, Žalostne gore in Vrhnike. Skoro bi človek zasanjal, da se širi pred njim prazgodovinsko jezero.

Počivamo, uživamo razgled in zajtrkujemo drugič. Nato se spuštimo po strmini, ki je enaka včerajšnji, navzdol v vas H o r j u l. Gremo skozi vas dalje po cesti do malih hriščkov. Tu nam pokaže vljudni poštar bližnjico čez hrib. V prijetnem razgovoru z njim hitimo dalje.

»Kraj ravni pod gozdom, pod temnim, mogočnim Raskovcem sedi jata golobov, bele peruti se leskečejo v solncu. Tam je V r h n i k a. Čez bore, čez hoje, od tihega Krasa, od morja šumi burja, plane v ravan, postane, vztrepeče, osupla in utolažena ob toliki lepoti. Bela kakor nevesta se sveti na holmu sv. Trojica, razgleduje se po solnčni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, do Žalostne gore in do Krime.

»Vrhnika, prečuden kraj!« (Ivan Cankar: Aleš iz Razora).

S toplimi čuvstvi se ji bližamo, z mislimi na njenega največjega sina, največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Tu torej mu je tekla zibelka, tu je živel svoja otroška leta gori na Klancu in doli v enajsti šoli pod mostom. Vsi njegovi krasni spisi mladih dni, vsa tista visoka pesem domačemu kraju nas spremlja na poti proti njej.

Kmalu smo tam. Že stojimo na široki »cesarski« cesti, ki drži tja proti beli Ljubljani in na drugo stran proti Logatcu in dalje v kraje naših nesrečnih bratov. Ko čitamo na kilometerskem kamnu oddaljenost naše Postojne, tedaj se skrčijo naša srca v onemoglem srdu. Oj bratje, kako vam je tam preko v težkih verigah? Kako je v vaših dušah? Ne klonite, zakaj naša srca vas nikoli ne pozabijo, za našo ljubezen ni na tej »cesarski« cesti pregraje. Naša ljubezen gre neovirano mimo straže zahrbtnih, verolomnih črnih srajc. Zato ne klonite, ampak stojte čvrsto povsod ob tej cesti od Postojne, preko Vipavske doline do solnčne Gorice in temnozeleni Soče, pa na drugo stran do Trsta in našega morja in še dalje v tužno Istro do naše Učke. Ne klonite!

S takimi čuvstvi in s takimi mislimi stopamo med gosposkimi hišami in iščemo določene gostilne. Kmalu smo v njej. Ko se malo pokrepčamo, pridejo naši sokolski bratje, ki nam jih je določilo ondotno Sokolsko društvo za vodnike po tem znamenitem kraju. Preden nastopimo pot po stopinjah našega velikega Cankarja, prečitamo še opis Vrhnik v »Vodiču«. Je zgodovinsko jako znamenit kraj. Tu je za Rimljanov stalo važno mesto. »Nauportus«, skozi katerega je držala važna stratežična cesta v Oglej. Danes je precej industrijski kraj. Ima več opekarn, tvornic parketov itd. Znamenita je zlasti zaradi čudovitih izvirov Ljubljanice, reke s tremi imeni.

Tako čitamo v »Vodiču«, potem pa se podamo na pot.

Gremo najprej po tako znamenitem Klancu mimo »ubogega sv. Lenarta, ki stoji pod sv. Trojico in pod sv. Pavlom kakor dete nebogljeno.« Majhna, nizka hišica stoji ob njem. Ustavimo se. Ne govorimo, le čutimo vso veličino tega trenutka, ko stojimo tam, kjer so tekla mlada leta največjemu mojstru slovenske besede. Skozi spomin nam zadrvi nebroj lepih opisov, ki so posvečeni tem krajem.

Pa že smo zapustili Klanec in zavili skozi lep nasad gor h »kraljici vrhniški«, »beli grlici« s v. T r o j i c i. Kdor je stal enkrat tu gori, le ta lahko pojmi vse tiste slivospeve, vsa tista nežna imena, ki jih je nadel tej cerkvi na hribčku njen sin. Koliko lepote, neizmerne in nepopisne! Spodaj pod njo gosposka Vrhnika, daleč tja na sever in severovzhod širna ravan vse tja do temnih hribov, za katerimi leži Ljubljana, in pa tja do Žalostne gore. Pa kdo bi opisal vso to lepoto! Brat, pridi in poglej, pa boš videl, razumel in užival!

Gremo dalje. Preko kraških travnikov prispemo do izvirov čudne Ljubljanice. »Pod sv. Pavlom, onkraj ceste cesarske, spi Močilnik v globoki kotanji, v večni senci. Kdo izmed vas, ki berete to zgodbo, je videl Močilnik in ne sanja o njem vsako noč? Izpod skale, višje kakor svetega Pavla zvonik, šumi črna voda; zašumi in takoj utihne, pogrezne se v globoko strugo, skrrije se pod vrhe in molči vsa temna.

Kaj se ji je sanjalo tam doli pod kraškimi skalami, in kaj jo je prestrašilo, ko je prišla iz noči v prosojni mrak? Tako molče usta, kadar se odpro oči po dolgem spanju in plane pogled, izgubljen, osupel, v preveliko lepoto... »Pozdravljen, tihi Močilnik, ti kapelica vrhniška.« Tako opeva Ivan Cankar te lepe, zanimive izvire. Kaj je vse videla ta voda pod zemljo od Unca do tu, pa še poprej od Postojne do Unca. Kakšna bajna čuda je videla na tem svojem potu! — Ogleđamo si še izvire v Mirkah in Verdu, nato pa krenemo nazaj in preko mostu na Vrhniko. Bel prod pod mostom nas spomni Cankarjeve »enajste šole pod mostom.« Čitajte njegovo »Moje življenje« in druge spise pa boste spoznali lepoto vseh teh krajev.

Naše ogledovanje je končano. Poslovimo se od uslužnih bratov, kosimo in še nekoliko počijemo. Ker pa je nočni dež precej ohladil ozračje, sklenemo, da takoj odrinemo. Bomo vsaj prej na mestu.

Tako se ob 2. popoldne poslovimo od Vrhnike, vzamemo slovo od bele golobice in jo urežemo proti Borovnici.

Lepa senčna cesta nas vodi ves čas ob robu Barja do znamenitega samostana Bistre. Ta samostan je bil last kartuzijancev, a je bil za cesarja Jožefa II. odpravljen. Gremo skozi velika obokana vrata, skozi dvorišče in zopet skozi druga vrata dalje. Na drugi strani opazimo izvir Bistre, o kateri pravijo, da je odtok Cerkniškega jezera. Pa nimamo časa razmišljati ne o romantični zgodovini samostana, ne o romantični poti reke pod zemljo, marveč hitimo dalje. Čez malo časa se prikaže pred nami ogromen borovniški viadukt, ki drži čez globoko dolino. Ta viadukt je 512 m dolg, 38 m visok in 10 m širok. Zgrajen je v dve nadstropji; spodnje ima 21 stebrov in 22 predorov, gornje pa 24 stebrov in 25 predorov. Kmalu smo v Borovnici — naši današnji končni postaji. Poiščemo br. Strgulca, ki nam je obljubil, da nam preskrbi prenočišče. Pozdravimo njegovega gostoljubnega gospodarja, br. Petriča, ki nas sprejme z izredno prijaznostjo pod streho.

Ker imamo mnogo časa, se hitimo najprej v bližnji potok osvežit. Potem gremo pod viadukt in se divimo tej veliki zgradbi. Ko si ogledamo še Sokolski dom, odidemo k večerji. Dobra mamica so nam skužali dišečih ajdovih žgancev z mlekom. Ko vse pospravimo, se malo pogovorimo, nato pa si poiščemo zopet postelje v senu. Danes pa ne regljajo brbljavi jezički toliko časa, kakor prejšnji večer; še celo klepetavega Vilka zmanjka prav hitro.

(Dalje prihodnjič.)





Osmo obletnica smrti prvega staroste JSS brata dr. Ivana Oražna. Dne 11. marca je preteklo osem let, odkar nam je kruta usoda izrgala iz naših vrst prvega saveznega starosta br. Oražna.

Plemenita in čista sokolska duša je zapustila kakor hrast močno telo, toda za njo je ostal svetel spomin, ki nas bo večno opozarjal na velike ideale, ki jih je nosil v svojem srcu pokojni brat starosta. Ljubav do jugoslovenske zemlje, spoštovanje do Slovenstva, stremljenje po čim večjem razmahu Sokolstva, to so bile najsvetlejšje točke njegovih visokih misli. Blago in usmiljeno srce do trpečih — pravo bratstvo, ki ga je kazal vse svoje življenje in ki se je v najboljši luči izkazalo ob njegovi smrti, je osvojilo vsakogar, kdor ga je poznal.

Brat dr. Oražen bodi Tebi, sokolska mladina, vzor. Nate naj pridejo vse one čiste in visoke misli, ki jih je nosil v svojem srcu. Ti pa skušaj, da ustvariš v Sokolstvu vse ono, kar mu usoda ustvariti ni dopustila. Hodi za njim!

**Raznoterosti.** Glavna skupščina JSS bo od 23. do 25. marca t. l. na Sušaku s svečano otvoritvijo Sokolskega doma na skrajni točki naše zapadne meje. — Prosvetni odbor JSS razpisuje nagrado za besedilo sokolske himne, ki naj obsega štiri ali največ pet kitic. Rok je določen do 30. marca t. l. Razpisani sta dve nagradi, in sicer po 1000 in 500 Din. — ČOS je razpisala natečaj za sokolsko dramatično igro, ki naj bo primerna tudi za manjše (podeželske odre). Določene so tri nagrade po 2000, 1000 in 500 Kč. Rokopisi morajo dospeti ČOS zadnji čas dne 31. decembra 1929. Ocenila jih bo posebna komisija, ki je že določena.

**Iz Tyrševega življenja.** Sestra Renata Tyrševa, vdova po dr. M. Tyršu, je pred kratkem povedala tole veselo dogodbo o Tyršu.

V svojem samskem stanovanju, ki se je nahajalo v pritličju Sokolskega doma, se je dr. Tyrš pogosto pozno v noč vadil v sabljanju (mečevanju) z br. Weitenwebrom, znanim dobrim sabljačem. Po končani telovadbi sta se sestala v Tyrševi sobici ter vadila, nato pa kuhala čaj. Ker nista imela primerne priprave, sta si pomagala tako-le: Pod plinov lestenec sta postavila mizo in nanjo stol. Vstopila sta se na stol in na sabljo, ki jo je držal vsak na enem koncu, sta obesila kotliček z vodo. Tako sta držala kotliček toliko časa nad plinom, da je voda zavrela in čaj je bil gotov. — Originalna in zabavna kuha! Po »Vestniku Sokolskem«.

**Ravnatelj največje telovadne institucije v Angliji — Sokol.** Northampton Polytechnic Institute v Londonu je največja in najznamenitejša telovadna institucija na Angleškem in ima odločilen vpliv na angleške telovadne unije. Letos je bil izbran za ravnatelja tega zavoda izmed 60 prosilcev br. Josip Kučera, načelnik češkega Sokolskega društva v Londonu. Br. Kučera je že dolgo delaven kot telovadni učitelj in je deloval že v Nemčiji, Švici, na Francoskem in v Italiji. Ko se je naselil v Londonu, je bil soustanovitelj Sokola v Londonu in ves čas njegov načelnik. Med vojno je služil kot dobrovoljec v angleški armadi. Bil je instruktor raznih angleških telovadnih organizacij in klubov ter jih je pripravljajal za tekme. Dosledno vedno poudarja pomen sokolskega telovadnega sestava in metode ter nastopa kot zastopnik sokolskega sistema. Dosedanji ravnatelj Oberholzer, švicarski Nемец, je vedno zagovarjal v Uniji zveze z Nemci in se izogibal vseh stikov s Čehi, zato se tudi angleški telovadci niso nikdar udeležili nobenega sokolskega zleta. Z imenovanjem br. Kučera za ravnatelja N. P. I. je Sokolstvo doseglo zopet lep uspeh.

Češko Sokolstvo v Ameriki priredi letos svoj zlet v Chicagi od 14. do 16. junija. Na zlet je povabilo tudi ČOS in vsaj eno vzorno vrsto. Ker so stroški za pot v Ameriko veliki, se je mnogo razpravljalo o tem, ali naj gre odposlanstvo v Ameriko ali ne. Splošno se poudarja, da je potreba takojnurna, da niso nobeni izdatki previsoki. Sokol v Ameriki je organizacija, ki vzdržuje narodno misel ameriških Čehov. Zato tudi zastopniki češke republike pritiskajo na Sokolstvo, da se udeleži zleta v Ameriki.

**Pošteni žepar.** Angleži radi pripovedujejo zgodbo iz časa, ko Edvard VII., ustanovitelj Entente, še ni bil nič več ko waleški princ. Neki dan je hotel obiskati slikovito sejmišče, po imenu Rag-Fair. Obvešččen, da se tod klati polno rokomalhov, se je bistro pazil. Pri vsem tem mu je izginila listnina z bankovci v vrednosti 25.000 Din. Ko je odhajal s cunjarskega tržišča, je pristopil k njemu neznanec, rekoč: »Kraljevič, našel sem tole listnico, ki mi je povedala, kdo ste. Oprostite, da sem kršil vaš in kognitio, in kot zvest podanik Vašega Visočanstva vam hitro vračam, kar ste izgubili.« Princ se je nasmešnil, vzela listnico v roke in potegnil iz nje vse bankovce, ki jih je pomolil zmikavtu, češ: »To je za vernega podanika.«

**Kdo je izumil podvodnice?** Iskalcem in iznajditeljem je od nekdaj rojila po glavi nakana, da bi brodarili pod vodo. Toda prvi, ki je dosegel v tem oziru nekoliko uspeha, je bil po vsej priliki Nizozemec Cornelius van Dible. L. 1624. je sestavil nekak stroj na vesla, ki so bila vtaknjena v trebuh plovila skozi odprtine, nepremočljivo izdelane z usnjenimi mehovi. Doletelega je baje čast, da je sprejel v svojo ladjico Jurja I. Angleškega in se z njim pogreznil v Tenzo. Poslednja trditev starega letopisca pa se zdi nekam sumljiva. Fulton je pozneje na svojo roko povzel Diblov izum in 1812. zgradil podmorsko vozilo za Ameriko. Vendar te priprave so bile neokretne in premalo varne. Stopraj možje kot Gustave Zédé, Goubet in Laubeut so prav za prav otvorili dobo podmorske plovbe.

**Franjo Lovšin: Veseli pastirčki.** V lastni založbi. Cena broš. 10 Din. — Trideset ljubkih pesem za mladino je zbral pisatelj v drobno knjižico, ki ima na naslovnih straneh prav okusno sliko. Pesemce opisujejo različne življenske dogodke mladine in se jako prijetno čitajo. Nekatere so tako prikupljive, da se jih bodo mladi čitatelji hi-

tro naučili na pamet. — Knjižico priporočamo, dobi se v Učiteljski tiskarni v Ljubljani.

**Godbenikove bolezni.** Moderni zdravniki so preiskali, kako napor učinkuje na glasbenika. Če posameznik nepretrgoma eno uro dela, se zviša poraba energije pri trobentaču za 70 do 90 %, pri goslarju in čelistu za 160 %, pri klarinetistu za 111 %, pri bobnčič (kotlih) za 275 %. Jezično in muzično središče v možganih sta sosedna, vendar ločena. Zvočni centrum leži v skorji sprednje tretjine levega prvega možganskega zavoja na senu.

Kakor vsak poklic tako pusti tudi glasba vidne izpremembe na organizmu, kadar jih ne odpravljamo s pravilnim kretanjem, s telovadbo. Poklicnega pevca navadno spoznaš po visokem oprsju. Goslar ima nesomerna, neenaka pleča. Mišičje na levem ramenu je jačje nego na desnem, lopatica stoji dalje od hrbtenice, presledki med prsti in razpetina so na levici znatnejši. Pri kontrabasistu se spriču trajnega truda leva roka krepko razvije. Piskačem se neredko odebeli sredina zgornje ustnice. Hobojistu pljuča rada nabreknejo, tako da se zabriše jamica ob ključnici. Nežen, prosojen bobnič je značilen za tanki posluh godbenika, čeprav ne vselej. Pri pianistu imata obe dlani enako, neobičajno veliko razpetino; palec in mezinca sta izredno razvita, prsti se gibljejo neodvisno eden od drugega. Med boleznimi motnjami je omeniti krče v rokah violinistov in klavirskih sviračev. Pravilne gimnastične vežbe so v splošnem najboljši lek za nedostatek. Vnetje kože in otiske pod brado nahajamo pri goslačih, nekaterim je polt preobčutljiva za kolofofonijsko. Pri sviralcih (flavtistih) nastopajo izpuščaji na dolnji ustnici. Prejšnje naziranje, da bi bili svirači podvrženi pljučnim obolenjem ali krvavitvam, se danes več ne vzdržuje. Godbeniki v kinu nosijo temnozeleno naočnike, da ne oslepe ob jarki svetlobi.

Dr. S—r.

**Iz uredništva.** K. I. Kotor; Priobčimo prihodnjic. — I. H. Litija; Pesem ni godna za tisk. — Nekaj člankov smo morali odložiti, ker nam primanjkuje prostora. Polagoma pride vse na vrsto. — K nekaterim spisom smo dobili tudi slike, toda bile so tako nejasne, da niso za reprodukcijo. Slike naj bodo čiste in jasne, drugače jih ne moremo uporabiti, ker je škoda za stroške in prostor.

»Sokolik« izhaja 20. dne vsakega meseca in stane letno 20 Din.

Urednik Ivan Bajželj v Ljubljani, Gledališka ulica št. 7/II.

Uprava pri JSS, Ljubljana, Narodni dom. Izdaja in zalaga Jugoslov. Sokolski Savez v Ljubljani. Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani, predstavnik France Štrukelj. Poedini broj 2 Din. Ček. račun 10.932.